

מסי	7684086	26.08.2005	מקור ראשון - השבועון-שבועון	עמוד	23	1	26.21x27.53
מוסד שמואל נאמן - 85300							

חינוך

אוניברסיטת תל-אביב. התמקדות בצומתי המחלוקות ובמהות ההכרעות שאפיינו את התפתחות ההשכלה הגבוהה במדינה

עושה לנו אוניברסיטה

אקדמיה בסביבה משתנה: מדיניות ההשכלה הגבוהה של ישראל, 1952-2004

עמי וולנסקי

הקייבוס המאוחד ומוסד שמואל נאמן, 422 עמ'

יהודית באומל

אחד ממבחני הלקמוס שבהם נמדדות מדינות הוא מצב ההשכלה הגבוהה שלהן. אך ככל שמעניין לבחון את המצב העכשווי של מערכת ההשכלה הגבוהה ככול מדינה, חשוב באותה מידה, ואולי אף יותר, לבחון את דרך ההתפתחות שלה ואת המכשולים שעמם התמודדו קובעי המדיניות ומקבלי החלטות בתחום זה, ואף לנתח את מגוון הלחצים שעיצבו את התוצר הסופי.

כך עושה עמי וולנסקי בספרו 'אקדמיה בסביבה משתנה', הבוחן את מדיניות ההשכלה הגבוהה של ישראל במהלך יותר מיובל שנים, בין הצעת החוק הראשונה לגיבוש המועצה להשכלה גבוהה שהוגשה לכנסת בשנת 1952 למצב כפי שהוא כמעט עד 2004.

וולנסקי, חוקר מדיניות של מערכות חינוך ואיש חינוך המלמד באוניברסיטת תל-אביב, היה גם איש מינוח, ועל כן יש לו פרספקטיבה

ייחודית באשר לסוגיות הנדונות בספר. במשך שלושים שנה הוא עבד במשרד החינוך, ושימש יועץ להשכלה גבוהה לארבעה שרי חינוך וסגן המנהל הכללי של משרד החינוך לתכנון ולהערכה.

ואכן, הספר עוסק בסוגיות רבות ומתמקד בצומתי המחלוקות ובמהות ההכרעות שאפיינו את התפתחות ההשכלה הגבוהה במדינת ישראל. בפרק המבוא מעיד המחבר על הרקע למחקר ועל אופיו, ומציג מגמות שונות בהשכלה גבוהה בעולם בחלקה האחרון של המאה העשרים. שני הפרקים הבאים עוסקים בעיצוב חירותה, סמכותה ומעמדה של האקדמיה בישראל בשנים הראשונות להקמת המדינה. כאן ניתן למצוא תיאור וניתוח של המאבקים הרעיוניים בכנסת סביב הצעות החוק השונות לחוק המועצה להשכלה גבוהה והרקע והשיקולים להקמת ות"ת, הלא היא הוועדה לתכנון ותקצוב השולטת מאז הקמתה ועד היום על קביעת התקציב למוסדות החינוך הגבוה.

הפרק הרביעי עוסק בסוגיית הנגישות להשכלה הגבוהה לקבוצות מעוטות שונות במדינה, בהן עולים, ערבים, מבוגרים ובני הפריפריה החברתית. פרק נוסף עוסק בסוגיית

השלוחות של אוניברסיטאות בארץ, ומעלה מחדש נושאים שהעסיקו רבים כגון פרשת "אוניברסיטת לטביה". הפרק השישי עוסק בעלייתם ונפילתם של המבחנים הפסיכומטריים ככלי למדידת התאמתם של סטודנטים פוטנציאליים להגיע להשכלה גבוהה. הפרק שלאחריו עוסק בות"ת וביכולתה לתמרן בין המוסדות השונים להשכלה גבוהה, משרד האוצר והמל"ג (המועצה להשכלה גבוהה). פרק שמיני עוסק בביקורת על המל"ג ועל האוניברסיטאות ומתמקד בפולמוסים סביב הצעות חוק שונות - כגון הצעות חוק בנושא תנאי קבלה לאוניברסיטאות או לתיכון הרכב המל"ג. פרק הסיכום חוזר לאחדות מבין הסוגיות המרכזיות בספר: הנגישות להשכלה גבוהה, הפוליטיזציה של ההשכלה הגבוהה, והניסיונות לשכירת המונופול שהיה לאוניברסיטאות על הנגישות לתקציב.

על אף היותו גם תוצר מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל וגם אחת מאלה המלמדים בה שנים לא מעטות, כשנטלתי לראשונה את הספר ליד נדמה היה לי שאני עומדת לצלול בים של סטטיסטיקה יבשה בתוספת קטעי קישור ארוכים שאינם מעוררים עניין אלא אולי אצל מומחים למדיניות חינוכית בלבד. אלא שמהר מאוד מצאתי עצמי קוראת

בשקיקה, כשמתבהר לי לא רק הרקע למצב הסכוך של ההשכלה הגבוהה בישראל היום אלא גם חלק מהמכשולים שיעמדו בפניה בעתיד הקרוב.

תיאורי המחלוקות וקווי פרשת המים צבעוניים מאוד, וחבל שהמחבר לא טרח לעשות זאת באשר לתיאורי האישים שעסקו בעבר והעוסקים עדיין היום בעיצוב מערכת ההשכלה הגבוהה בארץ. בוודאי יהיו שישאלו מדוע יש צורך בפיקנטריה מעין זו בספר העוסק במערכות ובמדיניות. התשובה היא שקל יותר, למשל, להבין את המדיניות שנקבעה לפתח את האוניברסיטה הפתוחה, ולאחר מכן את המכללות, ולהפוך אותם לכיית הגידול של חלק גדול מתלמידי התואר הראשון בארץ בעוד האוניברסיטאות מתמקדות בהיותן "אוניברסיטאות מחקר" לתארים גבוהים, כשיוצעים שפרופ' נחמיה לבציון - מי שכיהן כיו"ר ות"ת בין השנים 1997-2003 - היה לפני כן נשיא האוניברסיטה הפתוחה, וכבר שם הגה את הרעיון ופיתח אותו "מבפנים".

כללו של דבר, זהו אכן ספר חשוב המסביר היטב את תרומתה של ההשכלה הגבוהה לאופייה התרבותי, החברתי והכלכלי של ישראל.